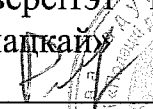

Установа адукацыі
«Полацкі дзяржаўны ўніверсітэт імя Еўфрасінні Полацкай»

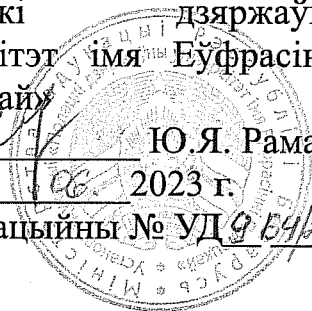
ЗАЦВЯРДЖАЮ

Рэктар установы адукацыі
«Полацкі дзяржаўны
універсітэт імя Еўфрасінні
Полацкай»

 Ю.Я. Раманоўскі

« 30 » 10 2023 г.

Рэгістрацыйны № УД 9 Б4/23 вуч.

МОДУЛЬ «ЛІНГВІСТЫЧНЫ»

БЕЛАРУСКАЯ МОВА (ПРАФЕСІЙНАЯ ЛЕКСІКА)

Вучэбная праграма ўстановы адукацыі
па вучэбнай дысцыпліне для спецыяльнасці
6-05-0115-01 «Адукацыя ў галіне фізічнай культуры»

2023 г.

Вучэбная праграма складзена на падставе адукацыйнага стандарту па спецыяльнасці вышэйшай адукацыі АСВА 6-05-0115-01-2023 і вучэбнага плана па спецыяльнасці 6-05-0115-01 «Адукацыя ў галіне фізічнай культуры». Рэгістрацыйны № 03-23/вуч. ГФ ад 04.04.2023

СКЛАДАЛЬНИК:

Алена Сяргееўна Потрасава, старшы выкладчык кафедры сацыяльных камунікацый установы адукацыі «Полацкі дзяржаўны ўніверсітэт імя Еўфрасінні Полацкай»

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

Вадзім Трафімавіч Шаўчэнка, начальнік ААТ «Белдругчермет»;
Таццяна Робертаўна Багарадава, кандыдат філалагічных навук, дацэнт кафедры сусветнай літаратуры і замежных моў

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

Кафедрай сацыяльных камунікацый установы адукацыі «Полацкі дзяржаўны ўніверсітэт імя Еўфрасінні Полацкай»
(пратакол № 10 ад « 25 » 05 2023 г.);

Метадычнай камісіяй гуманітарнага факультэта ўстановы адукацыі «Полацкі дзяржаўны ўніверсітэт імя Еўфрасінні Полацкай»
(пратакол № 10 ад « 27 » 05 2023 г.);

Навукова-метадычным саветам установы адукацыі «Полацкі дзяржаўны ўніверсітэт імя Еўфрасінні Полацкай»
(пратакол № 6 ад « 30 » 06 2023 г.)

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Вучэбная дысцыпліна «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» займае важнае месца ў сістэме падрыхтоўкі спецыяліста з вышэйшай адукацыяй. Мова з'яўляецца галоўным інструментам інфармацыйнага ўздзеяння, фарміравання грамадзянскасці і патрыятызму, ажыццяўлення сацыяльнага ўзаемадзеяння. Асабліва ў сацыялінгвістычнай сітуацыі ў Рэспубліцы Беларусь, павышэнне матывацыі публічнай маўленчай дзейнасці патрабуюць ад вышэйшай школы рыхтаваць не толькі спецыяліста, але і камунікатыўна развітую асобу, білінгвальна падрыхтаваную, якая на дастатковым узроўні можа наладжваць зносіны на нацыянальнай мове ў прафесійна-справавой і навуковай сферах.

Вывучэнне вучэбнай дысцыпліны «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» далучае студэнтаў да сістэмы нацыянальных каштоўнасцей, спрыяе авалоданню на высокім узроўні маўленчай культурай у прафесійных зносінах, садзейнічае лагічнасці, выразнасці, правільнасці і дакладнасці маўлення будучага спецыяліста. У працэсе навучання студэнты авалодваюць спецыяльнай тэрміналагічнай лексікай, вучацца граматычна, лагічна і паслядоўна выкладаць свае думкі ў вуснай і пісьмовай формах, дарэчна карыстацца моўнымі нормаў і ўмовах білінгвізму, у залежнасці ад мэтай камунікацыі працаваць з прафесійна арыентаванымі і навуковымі тэкстамі, весці дакументацыю, выступаць з публічнымі прамовамі і навуковымі паведамленнямі.

Авалоданне студэнтамі праграмай вучэбнай дысцыпліны «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» будзе спрыяць павышэнню грамадскага прэстыжу беларускай літаратурнай мовы як мовы тытульнай нацыі ў Рэспубліцы Беларусь.

Мэта вучэбнай дысцыпліны: выпрацаваць у студэнтаў якасныя ўменні і навыкі эфектыўнага выкарыстання моўных сродкаў у прафесійнай камунікатыўнай дзейнасці.

Задачы вучэбнай дысцыпліны:

- замацаваць і ўдасканаліць веды па беларускай літаратурнай мове ў яе вуснай і пісьмовай формах;
- выпрацоўваць ўменні арыентавацца ў тэарэтычных і практычных праблемах функцыянавання беларускай мовы;
- стварыць цэласнае сістэмнае ўяўленне аб функцыянаванні мовы ў яе стылявых разнавіднасцях;
- фарміраваць і павышаць культуру маўлення, у тым ліку прафесійнага, будучых спецыялістаў;
- выпрацоўваць уменні і навыкі самастойнага аналізу моўных з'яў;
- спрыяць узбагачэнню слоўнікавага запasu студэнтаў;
- удасканаліць навыкі і ўменні якаснага і дакладнага перакладу спецыяльных тэкстаў з рускай мовы на беларускую і наадварот;
- выпрацоўваць у студэнтаў навыкі правільнага, дакладнага, чыстага, выразнага і разнастайнага маўлення;
- сфарміраваць уменне мэтазгоднага выкарыстання сродкаў беларускай мовы ў навуковай і практычнай дзейнасці;

- заахвочваць да практычнага ўкаранення атрыманых студэнтамі ведаў у іх прафесійнай дзейнасці;
- выхоўваць павагу да духоўнай і інтэлектуальнай спадчыны беларускага народа, фарміраваць імкненні да перспектыўнага развіцця беларускай мовы;
- спрыяць фарміраванню камунікатыўна развітой асобы, здольнай наладжваць кантакты на нацыянальнай мове.

Змест вучэбнай дысцыпліны “Беларуская мова (прафесійная лексіка)” карэлюецца са зместам вучэбных дысцыплін “Замежная мова” (знаёмства з найноўшымі тэхналогіямі, адкрыццямі і тэндэнцыямі ў галіне тэхнікі і інфарматыкі), “Гісторыя беларускай дзяржаўнасці” (фарміраванне і станаўленне беларускага этнасу, нацыі, дзяржаўнасці).

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны “Беларуская мова (прафесійная лексіка)” фарміруюцца наступныя кампетэнцыі:

УК-10: выкарыстоўваць асноўныя паняцці і тэрміны спецыяльнай лексікі беларускай мовы ў прафесійнай дзейнасці.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны **студэнт павінен:**

ведаць:

- ролю мовы і маўлення ў працэсе сацыялізацыі асобы; месца і ролю беларускай мовы ў славянскім свеце;
- паходжанне і этапы развіцця беларускай мовы, фарміраванне яе графічнай сістэмы;
- персаналіі заснавальнікаў беларускай лінгвістыкі;
- функцыянальныя стылі сучаснай беларускай літаратурнай мовы, іх жанравыя разнавіднасці;
- спецыфіку сістэмы функцыянальных стыляў беларускай літаратурнай мовы;
- асаблівасці фарміравання навуковага стылю;
- адметнасці навуковага і афіцыйнаправавага стыляў і сфераў іх прымянення; структуру лексікі беларускай мовы;
- асаблівасці беларускай мовы ў параўнанні з рускай; сістэму літаратурных нормаў беларускай мовы;

умець:

- характарызаваць асаблівасці функцыянальных стыляў;
- ствараць тэксты розных жанраў, свядома карыстаючыся моўным матэрыялам, адэкватна стылю, мэце, сітуацыі і тэме выказвання;
- выкарыстоўваць стылістычныя нормы, згодна з сітуацыяй прафесійных або справавых зносін;
- аналізаваць асаблівасці беларуска-рускага і руска-беларускага білінгвізму;
- інтэрпрэтаваць моўную палітыку дзяржавы ў гістарычным кантэксце;
- аналізаваць моўную сітуацыю ў Рэспубліцы Беларусь на сучасным этапе;

валодаць навыкамі і ўменнямі:

– эфектыўных маўленчых паводзін у розных сітуацыях прафесійных і справавых зносін;

– карыстацца моўнымі сродкамі беларускай мовы ў практычнай дзейнасці;

– адэкватна перакладаць навуковыя, спецыяльныя і службовыя тэксты з рускай на беларускую мову і наадварот, улічваючы стылістычную прыналежнасць і асаблівасці лексікаграматычнай будовы тэксту;

– кампрэсіі і разгортвання навуковай інфармацыі, анатавання, рэферыравання і рэдагавання; пісьменнага афармлення справавых дакументаў.

У рамках адукацыйнага працэсу па дадзенай вучэбнай дысцыпліне студэнт павінен набыць не толькі тэарэтычныя і практычныя веды, уменні і навыкі па спецыяльнасці, але і развіць свой каштоўнасна-асобасны, духоўны патэнцыял, сфармаваць якасці патрыёта і грамадзяніна, гатовага да актыўнага ўдзелу ў эканамічным, вытворчым, сацыяльна-культурным і грамадскім жыцці краіны.

Форма атрымання вышэйшай адукацыі – дзённая.

На вывучэнне вучэбнай дысцыпліны ў адпаведнасці з вучэбным планам спецыяльнасці 6-05-0115-01 «Адукацыя ў галіне фізічнай культуры» адводзіцца:

агульная колькасць гадзін – 108, з іх гадзіны размеркаваны наступным чынам: аўдыторныя – 34 гадзіны, з іх практычныя заняткі – 34 гадзіны; самастойная праца студэнтаў – 74 гадзіны.

Перыяд вывучэння вучэбнай дысцыпліны: 1 курс 1 семестр.

Форма прамежкавай атэстацыі - залік.

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

РАЗДЗЕЛ 1. АГУЛЬНААДУКАЦЫЙНАЯ СФЕРА

Тэма 1. Беларуская мова як частка нацыянальнай культуры

Суадносіны мовы і культуры. Беларуская нацыянальная мова і духоўная культура народа.

Функцыі беларускай мовы як асноўнага кампанента нацыянальнай культуры. Роля вуснай народнай творчасці ў фарміраванні нацыянальных каштоўнасцей. Ідыяматычнасць мовы.

Тэма 2. Сістэмная арганізацыя беларускай мовы

Структура беларускай нацыянальнай мовы. Вызначальныя рысы літаратурнай мовы. Тэрытарыяльныя дыялекты. Узроўні моўнага развіцця (фанетычны, арфаэпічны, словаўтваральны, лексічны, марфалагічны, сінтаксічны). Стандарты беларускай літаратурнай мовы (“тарашкевіца” і “наркамаўка”).

Мова і маўленне. Функцыі мовы і маўлення ў працэсе сацыяльных зносін.

Тэма 3. Беларуская мова сярод іншых моў

Генеалагічная класіфікацыя моў. Моўныя сем’і, групы і падгрупы. Месца беларускай мовы ў славянскай і еўрапейскай супольнасці моў. Асаблівасці беларускай мовы ў параўнанні з іншымі славянскімі мовамі. Беларуская мова сярод усходнеславянскіх моў. Параўнанне тэкстаў беларускай, украінскай, рускай, польскай, балгарскай і чэшскай моў. Даўнія і новыя запазычанні з іншых моў у беларускай мове. Вывучэнне беларускай мовы ў рэспубліцы і за мяжой.

Тэма 4. Гісторыя беларускай літаратурнай мовы

Перыядызацыя беларускай мовы. Гістарычны падыход да разумення працэсаў моўнага развіцця. Агульнаўсходнеславянская мова (X-XIII стст.) як пачатак фарміравання пісьмовай мовы беларускай народнасці. Дзяржаўны статус беларускай мовы ў Вялікім Княстве Літоўскім. Старажытныя рукапісныя і друкаваныя помнікі на беларускай мове. Лёс беларускай мовы ў Рэчы Паспалітай і Расійскай імперыі. Новая беларуская літаратурная мова XIX - пачатку XX стст. Роля Яна Чачота, Францішка Багушэвіча, Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча ў працэсе адраджэння беларускай мовы. Гістарычныя назвы беларускай мовы.

Працэсы ўнармавання беларускай мовы: “Беларуская граматыка для школ” Б. Тарашкевіча 1918 г., пашырэнне грамадскіх функцый беларускай мовы ў 1920-я гг., Акадэмічная канферэнцыя 1926 г., рэформа беларускай мовы 1933 г., правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі 1959 г. і 2008 г. Гісторыя графічных сістэм беларускай мовы. Роля беларусаў ва ўдасканаленні кірыліцы.

Гісторыя і сучаснасць беларускай лацінкі. Беларускія тэксты, напісаныя арабскай графікай. Аналіз моўных асаблівасцей тэкстаў, створаных у розныя гістарычныя этапы функцыянавання беларускай мовы.

Тэма 5. Моўная сітуацыя ў Рэспубліцы Беларусь

Стан і статус беларускай мовы ў канцы XX - пачатку XXI стст. у Рэспубліцы Беларусь. Сацыялінгвістычныя працэсы. Білінгвізм як аб'ектыўная рэчаіснасць у краінах свету, разнавіднасці і тыпы двухмоўя. Гістарычныя вытокі білінгвізму ў Беларусі. Псіхалагічны, педагагічны, сацыялінгвістычны аспекты білінгвізму. Паняцце моўнай інтэрферэнцыі і яе віды. Праблемы інтэрферэнцыі. Феномен "трасянку".

Аналіз сучасных узораў інтэрферэнцыі.

Тэма 6. Нормы беларускай літаратурнай мовы

Паняцце моўнай нормы. Арфаэпічныя нормы беларускай літаратурнай мовы. Асаблівасці беларускага літаратурнага вымаўлення.

Марфалагічныя асаблівасці назоўнікаў, прыметнікаў, займеннікаў, лічэбнікаў, дзеясловаў. Скланенне прозвішчаў, імёнаў і геаграфічных назваў. Утварэнне і ўжыванне формаў ступеней параўнання прыметнікаў і прыслоўяў. Асаблівасці ўжывання прыслоўяў з лічэбнікамі, лічэбнікаў з назоўнікамі. Асаблівасці ўтварэння і ўжывання дзеепрыметнікаў і дзеепрыслоўяў ў беларускай мове. Спосабы перакладу дзеепрыметнікаў з рускай мовы.

Сінтаксічныя асаблівасці беларускай літаратурнай мовы. Адрозненні ў кіраванні дзеясловаў і выкарыстанні прыназоўнікаў (па, праз, да, паводле, на, з) у некаторых словазлучэннях у беларускай і рускай мовах. Каардынацыя дзейніка і выказніка ў сказе.

Асаблівасці перакладу з блізкароднасных моў. Спецыфіка беларускай граматычнай сістэмы і яе трансфармацыя пры перакладзе.

РАЗДЗЕЛ 2. НАВУЧАЛЬНА-ПРАФЕСІЙНАЯ СФЕРА

Тэма 7. Лексічная сістэма беларускай мовы

Паняцце лексікі як упарадкаванага і сістэмнага слоўнікавага складу мовы. Дыферэнцыяцыя беларускай лексікі. Лексіка паводле паходжання

(спрадвечна беларуская і запазычаная; безэквівалентная), ступені ўжывання (актыўная і пасіўная), стылістычнай прыналежнасці (стылістычна нейтральная і афарбаваная), сферы выкарыстання (агульнаўжывальная і абмежаванага ўжытку). Сацыяльныя дыялекты (жарганізмы). Спецыяльная лексіка. Разрады спецыяльнай лексікі (тэрміны, наменклатура, прафесіяналізмы). Спецыфіка тэрміналагічнай і прафесійнай лексікі.

Тэндэнцыі ў развіцці лексічнага складу беларускай літаратурнай мовы (інтэрнацыяналізацыя, нацыяналізацыя, пурызм, збліжэнне і адштурхоўванне ў дачыненні да рускай і польскай моў).

Тэма 8. Тэрміналогія як вядучы складнік прафесійнага маўлення

Паняцце тэрміна. Крытэрыі вылучэння тэрміна. Тэрміналогія і тэрмінасістэма. Месца тэрміналогіі ў лексічнай сістэме беларускай мовы.

Працэсы тэрміналагізацыі і дэтэрміналагізацыі. Агульнанавуковая і вузкаспецыяльная тэрміналогія. Спосабы і сродкі ўтварэння тэрмінаў розных галін дзейнасці. Словаўтваральныя паказчыкі тэрмінаў. Варыянтнасць тэрмінаў. Неўласцівыя суфіксы і словаўтваральныя фарманты беларускага

тэрмінаўтварэння. Сродкі перакладу тэрмінаў. Адаптацыя запазычаных тэрмінаў у беларускай мове.

Сістэмныя адносіны ў галіне тэрміналагічнай лексікі: тэрмінаполісеманты, тэрміны-сінонімы, тэрміны-антонімы, міжгаліновыя амонімы.

Тэма 9. Гісторыя і сучаснасць беларускай тэрміналогіі і тэрмінаграфіі

Прынцыпы выпрацоўкі навуковай тэрміналогіі ў 1920 - 1930-я гг. Крыніцы фарміравання беларускай навуковай тэрміналогіі. Тэрміналогія розных сфер навукова-прафесійнай дзейнасці (гісторыя фарміравання, асаблівасці выкарыстання на сучасным этапе). Слоўнікі галіновай тэрміналогіі ў XX і XXI стст.

Тэма 10. Функцыянальныя стылі беларускай літаратурнай мовы

Стылістычная дыферэнцыяцыя беларускай мовы. Агульная характарыстыка стыляў беларускай мовы. Тыпалагічныя прыметы функцыянальных стыляў і падстыляў: тэматыка, прызначэнне, моўныя асаблівасці. Стылістыка як тэарэтычная база культуры маўлення.

Спецыфіка размоўна-гутарковага стылю, публіцыстычнага стылю, стылю мастацкай літаратуры. Актуальныя працэсы ў сістэме функцыянальных стыляў. Канфесійны стыль, інтэрнэтмаўленне, стыль рэкламы і піяр-тэхналогій. Узаемаўплыў стыляў ва ўмовах інфарматызацыі грамадства.

Вызначэнне стылявой прыналежнасці тэксту паводле набору тыпалагічных прымет.

Тэма 11. Навуковы стыль

Агульная характарыстыка навуковага стылю і яго падстыляў. Гісторыя станаўлення навуковага стылю беларускай літаратурнай мовы.

Моўная арганізацыя тэкстаў навуковага стылю. Марфалагічныя асаблівасці: абстрактныя назоўнікі, высокая частотнасць назоўнікаў роднага склону; зваротныя дзеясловы; асаблівасці ўжывання дзеепрыметнікаў; аўтарскае “мы”. Частотнасць ужывання агульнанавуковых дзеясловаў і іх роля ў сінтаксічных канструкцыях навуковага тэксту. Роля злучнікаў і злучальных слоў у навуковым тэксце. Складназалежныя сказы.

Рубрыкацыя навуковага тэксту. Сродкі апісання аб’екта, прадмета, мэты, задачы, метадаў, высноў, вынікаў даследавання ў навуковым тэксце. Асаблівасці загалоўка ў навуковым тэксце.

Аналіз і пераклад профільных навуковых тэкстаў.

Тэма 12. Кампазіцыйна-структурная арганізацыя тэкстаў навуковага стылю

Тыпы навуковага маўлення (апісанне, разважанне, доказ, апавяданне). Тэкстаўтваральныя катэгорыі: цэласнасць, звязнасць, члянімасць, лагічнасць. Завершанасць як асноўная ўласцівасць навуковага тэксту. Моўныя сродкі стварэння дакладнасці і лагічнасці. Сродкі сувязі на ўзроўні сказаў, абзацаў, адрэзкаў тэксту (лексічныя паўторы, указальныя і асабовыя займеннікі, пабочныя словы). Сродкі лагічнай сувязі (злучнікі, прыслоўі, пабочныя словы). Паказчыкі ступені аб’ектыўнай навуковай інфармацыі, выражэнне

суб'ектыўнай думкі, спасылкі на крыніцу інфармацыі. Афармленне цытат і спасылак у навуковым тэксце.

Словы-дамінанты ў тэкстах розных навук. Паняцце падмовы навукі (інфарматыкі, матэматыкі, фізікі, хіміі, біялогіі і інш.). Невербальныя сродкі стварэння дакладнасці (графікі, табліцы, схемы).

Этыка навуковых даследаванняў.

Тэма 13. Прыёмы рэдагавання навуковага тэксту

Прынцыпы разгортвання інфармацыі ў навуковым тэксце. Структурна-семантычныя прынцыпы кампрэсіі інфармацыі. Трансфармацыя складаназалежных сказаў у простыя. Апрацоўка трансфармацыйных прыёмаў кампрэсіі і разгортвання інфармацыі. Выдзяленне асноўнай і дадатковай інфармацыі.

Стылістычныя нормы і камунікатыўныя якасці ў навуковым тэксце. Класіфікацыя стылістычных памылак і спосабы іх выпраўлення. Фарміраванне індывідуальнага стылю навукоўца.

Міждысцыплінарны падыход пры правядзенні навуковых даследаванняў. Узаемасувязь лінгвістыкі і дакладных навук.

Тэма 14. Жанры навуковай літаратуры

Сістэма жанраў сучаснай навуковай літаратуры. Кампазіцыйна-змастоўная і лінгвістычная арганізацыя анатацыі, рэферата, тэзісаў. Структурна-семантычны аналіз анатацый. Віды анатацый. Бібліяграфія і тэкст анатацыі. Лексіка-граматычныя клішэ анатацыі і рэферата.

Складанне анатацый да тэкстаў розных стыляў.

Тэма 15. Афіцыйна-справавы стыль

Асноўныя характарыстыкі афіцыйна-справовага стылю. Групы афіцыйна-справовай дакументацыі (асабістыя, распараджальныя, адміністрацыйна-арганізацыйныя, інфармацыйна-даведачныя, справавыя лісты, фінансавыя і ўліковыя дакументы). Лексіка-граматычныя асаблівасці мовы справавых папер і службовых дакументаў. Паняцце канцылярскага штампа. Тэкст службовага дакумента. Правілы афармлення дакументаў. Спосабы выкладання матэрыялу ў дакуменце: канстатацыя, паведамленне, апісанне. Суразмернасць частак дакумента.

Прынцыпы афіцыйнага электроннага ліставання.

Тэма 16. Культура прафесійнага маўлення

Паняцце культуры маўлення. Кампаненты культуры маўлення (правільнасць, дакладнасць, лагічнасць, выразнасць, дарэчнасць, чысціня, багацце). Нацыянальная спецыфіка беларускага маўленчага этыкету і культуры зносін.

Прафесійнае маўленне. Прыёмы эфектыўнай публічнай камунікацыі. Узаемадзеянне вербальных і невербальных сродкаў (міміка, жэсты). Выразнасць маўлення (інтанацыя, дыкцыя, паўзы). Асаблівасці маўленчых паводзінаў перад камерай і мікрафонам. Падрыхтоўка да выступлення па відэасувязі.

ПЕРАЛІК ПЫТАННЯЎ ДЛЯ ПРАВЯДЗЕННЯ ЗАЛІКУ

1. Беларуская нацыянальная мова і духоўная культура народа. Функцыі беларускай мовы як асноўнага кампанента нацыянальнай культуры.
2. Структура беларускай нацыянальнай мовы. Вызначальныя рысы літаратурнай мовы. Тэрытарыяльныя дыялекты.
3. Месца беларускай мовы ў славянскай і еўрапейскай супольнасці моў. Асаблівасці беларускай мовы ў параўнанні з іншымі славянскімі мовамі. Беларуская мова сярод усходнеславянскіх моў.
4. Беларуская мова – форма нацыянальнай культуры беларусаў. Вывучэнне беларускай мовы ў рэспубліцы і за мяжой.
5. Гістарычныя этапы фарміравання і развіцця беларускай мовы.
6. Працэсы ўнармавання беларускай мовы ў XX - пачатку XX ст.
7. Гісторыя графічных сістэм беларускай мовы.
8. Стан і статус беларускай мовы ў канцы XX - пачатку XXI стст. у Рэспубліцы Беларусь.
9. Гістарычныя вытокі білінгвізму ў Беларусі. Паняцце моўнай інтэрферэнцыі. Феномен “трасянку”.
10. Паняцце моўнай нормы. Арфаэпічныя нормы беларускай літаратурнай мовы і прычыны іх парушэння.
11. Марфалагічныя асаблівасці назоўнікаў, прыметнікаў, займеннікаў, дзеясловаў
12. Лічэбнік. Скланенне лічэбнікаў і асаблівасці іх ужывання з назоўнікамі.
13. Асаблівасці ўтварэння і ўжывання дзеепрыметнікаў і дзеепрыслоўяў ў беларускай мове.
14. Дыферэнцыяцыя лексікі беларускай мовы паводле паходжання.
15. Дыферэнцыяцыя лексікі беларускай мовы паводле сферы ўжывання.
16. Паняцце «тэрмін», «тэрміналогія», «тэрмінасістэма». Асаблівасці тэрмінаў. Агульнанавуковая і вузкаспецыяльная тэрміналогія.
17. Асноўныя спосабы ўтварэння тэрмінаў.
18. Лексікаграфія. Тыпы слоўнікаў.
19. Гісторыя і сучаснасць беларускай тэрміналогіі і тэрмінаграфіі.
20. Паняцце функцыянальнага стылю. Класіфікацыя функцыянальных стыляў.
21. Актуальныя працэсы ў сістэме функцыянальных стыляў. Канфесійны стыль, інтэрнэт-маўленне, стыль рэкламы і піяр-тэхналогій.
22. Агульная характарыстыка навуковага стылю і яго падстыляў.
23. Тыпы навуковага маўлення (апісанне, разважанне, доказ, апавяданне). Тэкстаўтваральныя катэгорыі: цэласнасць, звязнасць, члянімасць, лагічнасць. Завершанасць.
24. Асаблівасці і прыёмы рэдагавання навуковага тэксту.
25. Сістэма жанраў сучаснай навуковай літаратуры.

26. Асноўныя характарыстыкі афіцыйна-справавога стылю. Групы афіцыйна-справавой дакументацыі.

27. Афіцыйна-справавы стыль. Прынцыпы афіцыйнага электроннага ліставання.

28. Мова і маўленне. Віды і тыпы маўлення. Адзінкі маўлення.

29. Паняцце культуры маўлення. Кампаненты культуры маўлення (правільнасць, дакладнасць, лагічнасць, выразнасць, дарэчнасць, чысціня, багацце).

30. Прафесійнае маўленне. Прыёмы эфектыўнай публічнай камунікацыі. Узаемадзеянне вербальных і невербальных сродкаў (міміка, жэсты).

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ «БЕЛАРУСКАЯ МОВА (ПРАФЕСІЙНАЯ ЛЕКСІКА)»

Дзенная форма атрымання вышэйшай адукацыі

Нумар раздзела, тэмы	Назва раздзела, тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін				Літаратура	Формы кантролю ведаў
		Лекцый	Практычныя заняткі	Лабараторныя заняткі	Кіруемая самастойная работа студэнта		
1	2	3	4	5	6	7	8
РАЗДЗЕЛ 1. АГУЛЬНААДУКАЦЫЙНАЯ СФЕРА							
Тэма 1.	Беларуская мова як частка нацыянальнай культуры.		2			[2]; [7]; [13]; [17]; [18]	Індывідуальныя творчыя заданні
Тэма 2.	Сістэмная арганізацыя беларускай мовы.		2			[2]; [7]; [14]; [17]; [18]	Узаемае інтэрв'ю / Вусная аўтабіяграфія Дыскусія
Тэма 3.	Беларуская мова сярод іншых моў.				2	[2]; [10]; [14]; [18]	Індывідуальныя творчыя заданні
Тэма 4.	Гісторыя беларускай літаратурнай мовы.		2			[2-3]; [6]; [16]; [18]	Паведамленні прэзентацыі
Тэма 5.	Моўная сітуацыя ў Рэспубліцы Беларусь.		2			[3]; [6]; [7]; [8]; [17-18]	Мікрасітуацыя: “Уладкаванне на працу” (рэкруцёр і кандыдат), правядзенне дэбатаў

Тэма 6.	Нормы беларускай літаратурнай мовы. <i>Арфаэпічныя нормы беларускай літаратурнай мовы. Асаблівасці беларускага літаратурнага вымаўлення. Марфалагічныя асаблівасці назоўнікаў, прыметнікаў, займеннікаў, лічэбнікаў, дзеясловаў.</i>				2	[6]; [13]; [17]; [18]	Тэставыя заданні
Тэма 6.	Нормы беларускай літаратурнай мовы. <i>Асаблівасці ўжывання прыслоўяў з лічэбнікамі, лічэбнікаў з назоўнікамі. Асаблівасці ўтварэння і ўжывання дзеепрыметнікаў і дзеепрыслоўяў ў беларускай мове.</i>		2			[1-3]; [15]; [16]; [18]; [19]	Марфалагічны практыкум: аналіз і пераклад прафесійнай лексікі і тэкстаў Разбор памылак.
РАЗДЗЕЛ 2. НАВУЧАЛЬНА-ПРАФЕСІЙНАЯ СФЕРА							
Тэма 7.	Лексічная сістэма беларускай мовы. <i>Праект 1 “Прафесійная самапрэзентацыя”</i>				2	[1-3]; [18]	Падрыхтоўка праектнага задання*
Тэма 8.	Тэрміналогія як вядучы складнік прафесійнага маўлення				2	[7]; [11]; [12]; [14]	Складанне студэнтамі прафесіянальных слоўнікаў (20-30 тэрмінаў)
Тэма 9.	Гісторыя і сучаснасць беларускай тэрміналогіі і тэрмінаграфіі. 01211		2			[7]; [14]	Паведамленні, прэзентацыі*
Тэма 10.	Функцыянальныя стылі беларускай літаратурнай мовы. <i>Стылістычная дыферэнцыяцыя беларускай мовы. Агульная характарыстыка стыляў беларускай мовы. Стылістыка як тэарэтычная база культуры маўлення.</i>		2			[2]; [14]; [21]	Аналіз стылёвых асаблівасцей тэкстаў, адпаведнасць маўленчым сітуацыям. Пераклад тэкстаў
Тэма 11.	Навуковы стыль. <i>Агульная характарыстыка навуковага стылю і яго падстыляў. Праект 1 “Прафесійная самапрэзентацыя”.</i>		2			[2]; [10]; [21]	Абарона праектаў*

Тэма 12	Кампазіцыйна-структурная арганізацыя тэкстаў навуковага стылю.				2	[1]; [3]; [7],[10]; [15]; [21]	Падрыхтоўка праектнага задання*
Тэма 13.	Прыёмы рэдагавання навуковага тэксту. <i>Прынцыпы разгортвання інфармацыі ў навуковым тэксце. Структурна-семантычныя прынцыпы кампрэсіі інфармацыі.</i>				2	[7]; [8]; [14]; [17]	Аналіз і пераклад профільных навуковых тэкстаў
Тэма 14.	Жанры навуковай літаратуры.				2	[10]; [14]; [15-17]	Напісанне анатацыі, тэзісаў, рэзюме (на выбар)
Тэма 15.	Афіцыйна-справавы стыль.				2	[10; [17]; [19]; [21]	Пераклад на беларускую мову афіцыйнасправавых тэкстаў
Тэма 16.	Культура прафесійнага маўлення. <i>Паняцце культуры маўлення. Кампаненты культуры маўлення (правільнасць, дакладнасць, лагічнасць, выразнасць, дарэчнасць, чысціня, багацце).</i>		2			[1]; [3]; [7],[10]; [12]; [15]; [14]	Абарона праектаў*
	УСЯГО: 34		18		16		

* мерапрыемствы бягучага кантролю

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

ЛІТАРАТУРА

Асноўная:

1. Албут, А. А. Беларуская мова (прафесійная лексіка): вучэб.-метад. дапаможнік. У 3 ч. Ч. 1 : Агульныя звесткі пра мову / А. А. Албут, Н. Я. Пятрова. – Мінск : БДУІР, 2023. – 138 с.

2. Беларуская мова (прафесійная лексіка): практыкум для студэнтаў устаноў выш. адукацыі, якія навучаюцца па спец. профіля А – Педагогіка / Міністэрства адукацыі РБ, Мазыр. дзярж. пед. ўн-т імя І. П. Шамякіна. – Мазыр : МДПУ, 2019. – 122 с.

3. Губская, В. М. Беларуская мова для эканамістаў: вучэбны дапаможнік для студэнтаў устаноў вышэйшай адукацыі па эканамічных спецыяльнасцях / В. М. Губская, І. І. Шматкова. – Мінск : РІВШ, 2021. – 135 с.

4. Зразікава, В.А. Беларуская мова. Прафесійная лексіка для эканамістаў: вучэбны дапаможнік / В. А. Зразікава, А. В. Губкіна. - Мінск : Вышэйшая школа, 2016. – 382 с.

5. Каценка, А.В. Беларуская мова. Юрыдычная лексіка: вучэбны дапаможнік / Акадэмія Міністэрства ўнутраных спраў Рэспублікі Беларусі. – 2-е выданне, перагледжанае. – Мінск: Акад. МУС Рэсп. Беларусь, 2018. – 137 с.

6. Маршэўская, В.В. Беларуская мова. Прафесійная лексіка для юрыстаў і эканамістаў : вучэбны дапаможнік. - Мінск: РІВШ, 2020. – 231 с.

6. Савіцкая, І. І. Сучасная беларуская мова. Лексікалогія. Фразеалогія. Лексікаграфія : дапаможнік / Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт. - Мінск: БДУ, 2014. – 93 с.

7. Сучасная беларуская літаратурная мова: вучэб. дапам. для студэнтаў устаноў выш. адукацыі па філалагічных спец. / [Д. В. Дзятко і інш.]. – 2-е выд., папраўленае і дапоўненае. – Мінск : Выш. Шк., 2020. – 588 с.

Дадатковая:

8. Беларуская мова: энцыклапедычны даведнік / пад агульнай рэдакцыяй Д. В. Дзятко. – Мінск : Беларусь, 2022. – 495 с.

9. Канцавая, Г.М. Беларуская мова. Марфеміка. Словаўтварэнне : вучэб.-метад. дапаможнік для студ. псіхалага-педагагічнага фак. (спец. 1-01 02 01 “Пачатковая адукацыя”, 1-01 02 02-09 “Пачатковая адукацыя. Сацыяльная педагогіка”, 1-01 02 02-05 “Пачатковая адукацыя. Замежная мова”, 1-01 02 02-03 “Пачатковая адукацыя. Музычнае мастацтва”) / Брэсцкі дзярж. ун-т імя А.С. Пушкіна. – Брэст : БрДУ імя А.С. Пушкіна, 2010. – 94 с.

10. Антанюк Л.А. Беларуская мова: прафесійная лексіка: курс лекцый. – 4-е выд., стэр. – Мн.: Акад. кір. пры Прэзідэнце РБ, 2006. – 238 с.

В.В. Губкіна

11. Беларуская мова. Прафесійная лексіка: вучэбна-метадычны комплекс для студэнтаў спецыяльнасці 1-24 01 02 “Правазнаўства” / Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Полацкі дзяржаўны ўніверсітэт; складанне і агульная рэдакцыя С.А. Вялюгі, А.І. Зянько. – Наваполацк: ПДУ, 2005. – 307 с.

12. Вялюга, С.А. Беларуская мова (прафесійная лексіка): вучэбна-метадычны комплекс для студэнтаў нефілалагічных спецыяльнасцей / Сяргей Антонавіч Вялюга, Анатолій Іосіфавіч Зянько; Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Полацкі дзяржаўны ўніверсітэт. – Наваполацк: ПДУ, 2011. – 263 с.

13. Вялюга, С.А. Беларуская мова (прафесійная лексіка) [Электронны ресурс]: электронны дапаможнік для студэнтаў нефілалагічных спецыяльнасцей / Сяргей Антонавіч Вялюга, Сяргей Іванавіч Красоўскі. – Электронныя тэкставыя данныя (42,5 МБ). – Новополоцк: ПГУ, 2015. – 1 электрон. опт. дыск (CD-ROM).

14. Струкава, С.М. Беларуская мова (прафесійная лексіка) [Электронны ресурс]: электронны дапаможнік для студэнтаў эканамічных спецыяльнасцей / С. М. Струкава; Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Полацкі дзяржаўны ўніверсітэт; [рэдактар І.М. Бязборшчэная]. – Наваполацк: ПДУ, 2015. – 1 электрон. аптыч. дыск (CD-ROM).

15. Антанюк, Л. А. Беларуская мова: спецыяльная лексіка / Л. А. Антанюк, Б. А. Плотнікаў. – Мінск: Акадэмія кіравання пры Прэзідэнце Рэсп. Беларусь, 2004. – 128 с.

16. Пятрова, Н.Я. Беларуская мова. Прафесійная лексіка: метадычны дапаможнік для студ. Міжнар. ін-та дыстанцыйнай адукацыі БНТУ / Н. Я. Пятрова, Г. В. Цеплікава; Мін-ва адукацыі РБ, Бел. нац. тэхн. ўн-т. – Мінск: БНТУ, 2011. – 57 с.

17. Беларуская мова (прафесійная лексіка): вучэб.-метадыч. дапаможнік для студ. БНТУ: у 4 ч. Ч. 3: Лексікалогія і лексікаграфія. Беларуская навуковая тэрміналогія / М-ва адукацыі РБ, Бел. Нац. тэхн. ун-т, каф. бел. і рус. моў; пад рэд. Л.А. Гіруцкай. – Мінск: БНТУ, 2008. – 139 с.

18. Практыкум па беларускай мове / пад рэд. Г.М. Малажай. – Мінск. 2005. – 316 с.

19. Смольская, Т.М. Беларуская мова: юрыдычная лексіка / Т.М. Смольская, Л.У. Хрышчановіч. – Мінск, 2006. – 239 с.

20. Цікоцкі, М.Я. Стылістыка беларускай мовы: Вучэб. дапаможнік. – 2-е выд., перапрац. і дап. – Мн.: Універсітэцкае, 1995. – 294с.

21. Красней, В. П. Беларуская тэрміналогія: зборнік артыкулаў / В. П. Красней. – Мінск: Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэт, 2011. – 215 с.

22. Ляшчынская, В.А. Беларуская мова. Тэрміналагічная лексіка: вучэбны дапаможнік. – Мінск: РІВШ БДУ, 2001. – 255 с. – Рэкамендавана Навукова-метадычным цэнтрам вучэбнай кнігі і сродкаў навучання Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь у якасці дапаможніка для студэнтаў нефілалагічных спецыяльнасцей вышэйшых навучальных устаноў.

23. Арашонкава, Г.У. Кароткі слоўнік беларускай мовы. Правапіс. Вымаўленне. Націск. Словазмяненне. Словаўжыванне / Г.У. Арашонкава, В.П. Лемцюгова. – Мінск, 1994.

24. Арфаэпічны слоўнік беларускай мовы [Электронны ресурс]/ Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і лггаратуры, Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа. – Мінск: Беларуская навука, 2017. – 759 с.: іл. – Рэжым доступа: <http://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=484056>

25. Булыка, А.М Слоўнік іншамоўных слоў: у 2 т. / А.М. Булыка. – Мінск, 1999.

26. Геаграфічныя паняцці і тэрміны: энцыклапедычны даведнік / рэдкал.: М.М. Курловіч і інш. . – Мінск, 1993.

27. Граматычны слоўнік дзеяслова. – Мінск, 2007.

28. Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы. – Мінск, 2005.

29. Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі: у 5 т. – Мінск, 1984–1987.

Рэпазіторый установы адукацыі «Полацкі дзяржаўны ўніверсітэт»

30. Беларуская мова (прафесійная лексіка) : вуч.-метадыч. комплекс для студэнтаў нефілалагічных спецыяльнасцей / С. А. Вялюга, А. І. Зянько. – Наваполацк : ПДУ, 2011. – 264 с. // Электронная бібліятэка УА «Полацкі дзяржаўны ўніверсітэт» – Электронны рэсурс <http://elib.psu.by:8080/handle/123456789/13575>

АРГАНІЗАЦЫЯ САМАСТОЙНАЙ РАБОТЫ СТУДЭНТАЎ

Пры вывучэнні дысцыпліны выкарыстоўваюцца наступныя формы самастойнай працы:

- аналіз навуковых тэкстаў;
- пераклад прафесійных тэкстаў;
- падрыхтоўка да публічнай прамовы;
- падрыхтоўка дакладаў і прэзентацый па індывідуальных тэмах.

Змест самастойнай работы студэнтаў Дзённая форма атрымання вышэйшай адукацыі

Від самастойнай працы	Тэматычны змест і выкарыстаныя крыніцы	Колькасць гадзін
Паглыбленае вывучэнне асобных тэм вучэбнай дысцыпліны	РАЗДЗЕЛ 1. АГУЛЬНААДУКАЦЫЙНАЯ СФЕРА	
	Тэма 1. Беларуская мова як частка нацыянальнай культуры. <i>Складзі канспект-прэзентацыю па тэме.</i> <i>Відэалекцыя.</i> Асн.літаратура [1], [3], [7]	4
	Тэма 2. Сістэмная арганізацыя беларускай мовы. <i>Параўнанне тэкстаў літаратурнай і дыялектнай мовы</i> Асн.літаратура [6], Дад. літаратура [9], [13]	4
	Тэма 3. Беларуская мова сярод іншых моў. <i>Складзі канспект-прэзентацыю па тэме.</i> Асн.літаратура [1], [6], [7], [8] Дад. літаратура [9], [13]	4
	Тэма 4. Гісторыя беларускай літаратурнай мовы. <i>Падрыхтоўка наведання-прэзентацыі</i> Асн.літаратура [1], [6], [7], [8] Дад. літаратура [10], [15]	4
	Тэма 5. Моўная сітуацыя ў Рэспубліцы Беларусь <i>Выкананне практыкаванняў на замацаванне тэмы.</i> Асн.літаратура [2], [6] Дад. літаратура [12], [13], [14], [28]	4

	Тэма 6. Нормы беларускай літаратурнай мовы. <i>Аналіз памылак, якія дапускаюцца людзьмі ў час карыстання беларускай мовай (навуковыя, навукова-папулярныя, публіцыстычныя тэксты).</i> Асн.літаратура [1], [6], [7], [8] Дад. літаратура [10], [13]	4
	РАЗДЗЕЛ 2. НАВУЧАЛЬНА-ПРАФЕСІЙНАЯ СФЕРА	
	Тэма 7. Лексічная сістэма беларускай мовы. <i>Выкананне практыкаванняў на замацаванне тэмы. Праца з прафесійнымі тэкстамі – аналіз словазлучэнняў.</i> Асн.літаратура [2], [6] Дад. літаратура [12], [13], [14], [28]	4
	Тэма 8. Тэрміналогія як вядучы складнік прафесійнага маўлення. <i>Складанне тлумачальнага слоўніка прафесіянальнай лексікі.</i> Асн.літаратура [2], [4] Дад. літаратура [12], [13].	4
	Тэма 10. Функцыянальныя стылі беларускай літаратурнай мовы. <i>Вызначэнне стылявой прыналежнасці тэксту паводле набору тыпалагічных прымет.</i> Асн.літаратура [3], [6] Дад. літаратура [8]	6
	Тэма 11. Навуковы стыль. <i>Аналіз стылёвых асаблівасцей навуковых тэкстаў.</i> Асн.літаратура [2], [6] Дад. літаратура [12], [13]	4
Падрыхтоўка праектнага задання “Публічная прамова”	Тэма 12. Кампазіцыйна-структурная арганізацыя тэкстаў навуковага стылю. <i>Выбар тэмы і пошук матэрыялаў.</i> <i>Аналіз прамой і матывацыйных лістоў (вусны і пісьмовы фармат). Размеркаванне заданняў.</i> Асн.літаратура [4], [7] Дад. літаратура [12], [13]	8
	Тэма 16. Культура прафесійнага маўлення. <i>Падрыхтоўка і запіс відэа выступлення.</i> Асн.літаратура [1], [2], [4], [8] Дад. літаратура [12], [15]	8
Падрыхтоўка праектнага	РАЗДЗЕЛ 2. НАВУЧАЛЬНА-ПРАФЕСІЙНАЯ СФЕРА	

задання “Прафесійная самапразентацы я”	Тэма 7. Лексічная сістэма беларускай мовы. <i>Збор матэрыялаў для падрыхтоўкі праекта.</i> Асн.літаратура [2], [6] Дад. літаратура [12], [13], [14], [29]	8
	Тэма 11. Навуковы стыль. <i>Аналіз стылёвых асаблівасцей навуковых тэкстаў.</i> Асн.літаратура [2], [6] Дад. літаратура [12], [13]	8
Усяго:		74

КАНТРОЛЬ ЯКАСЦІ ЗАСВАЕННЯ ВЕДАЎ

Дыягностыка якасці засваення ведаў праводзіцца ў форме бягучага кантролю і прамежкавай атэстацыі.

Для дыягностыкі вынікаў вучэбнай дзейнасці выкарыстоўваюцца наступныя формы:

1. складанне вуснай аўтабіяграфія;
2. індывідуальныя творчыя заданні;
3. правядзенне дэбатаў, дыскусій;
4. тэставыя заданні;
5. аналіз і пераклад прафесійнай лексікі і тэкстаў;
6. падрыхтоўка праектнага задання;
7. Складанне студэнтамі прафесіянальных слоўнікаў

8. Аналіз стылевых асаблівасцей тэкстаў, адпаведнасць маўленчым сітуацыя

9. Пераклад на беларускую мову афіцыйнасправавых тэкстаў.

Мерапрыемствы бягучага кантролю праводзяцца на працягу семестра і ўключаюць наступныя формы кантролю:

1. Тэставыя заданні;
2. Аналіз і пераклад прафесійнай лексікі і тэкстаў;
3. Падрыхтоўка і абарона прэктаў.

Вынік бягучага кантролю за семестр ацэньваецца адзнакай па 10 бальнай шкале і вылічваецца на аснове адзнак, якія былі выстаўленыя падчас правядзення мерапрыемстваў бягучага кантролю на працягу семестра.

Адзнака бягучага кантролю (П) за семестр вызначаецца як сярэднеарыфметычная велічыня па выніках мерапрыемстваў бягучага кантролю па формуле 1:

$$B = (B_1 + B_2 + B_3 + \dots + B_n) / n$$

Адзнака па выніках бягучага кантролю можа быць павышана з улікам ўдзелу студэнта ў навукова-практычных мерапрыемствах, вучэбнадаследчай, навукова-даследчай працы (пры дасягненні істотных вынікаў).

Форма прамежкавай атэстацыі - **залік**.

Выніковая адзнака (ВА) ўлічвае адзнаку па выніках бягучага кантролю (Б) і адзнаку, атрыманую на заліку (З).

Выніковая адзнака (ВА) па дысцыпліне «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» вызначаецца па формуле 2:

$$BA = 0,5 \times B + 0,5 \times Z$$

Табліца 1. Складнікі выніковай адзнакі па дысцыпліне і іх вагавыя каэфіцыенты.

Складнікі	k	Б	(1-k)	З
-----------	---	---	-------	---

выніковай адзнакі (ВА)	0,5	Формула 1	0,5	*
------------------------------	-----	-----------	-----	---

* Адзнака, атрыманая студэнтам на заліку за пісьмовы адказ па білеце. Білет ўключае 1 тэарэтычны пытанне. Адзнака выстаўляецца па 10-бальнай шкале.

Адпаведнасць выніковай адзнакі вызначаецца па наступных правілах:

- «залічана» выстаўляецца студэнтам, якія атрымалі ад 4 да 10 балаў,
- «не залічана» выстаўляецца студэнтам, якія атрымалі ад 1 да 3 балаў.